

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Litteraturvetenskapliga institutionen
Interdisciplinärt examensarbete

Läroböckernas populära 1800-tal

En undersökning av läroböcker i litteraturhistoria för gymnasiet bild av populärlitteraturen
under 1800-talet

HT 2008
Författare: Jonas Nilsson
Handledare: Dag Hedman
Ann Boglind

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Syfte.....	3
Metod och material.....	4
Definitioner.....	5
Tidigare forskning.....	5
Avhandling.....	6
Anmärkningar om undersökningen.....	6
Populärlitteraturens framväxt.....	6
Utländska författare.....	7
Charles Dickens.....	7
Edgar Allan Poe.....	12
Walter Scott.....	15
Mark Twain.....	16
James Fenimore Cooper.....	17
Robert Louis Stevenson.....	18
Jules Verne.....	19
Alexandre Dumas d.ä.....	21
Övriga utländska författare.....	22
Svenska författare.....	23
Fredrika Bremer.....	24
Emelie Flygare-Carlén.....	26
Avslutande diskussion.....	28
Referenslista.....	32

Inledning

Populärlitteraturen har länge setts som något fult, och mindre värt än den ”fina” kanoniserade litteraturen. Den har ständigt levt i skuggan av den ”fina” litteraturen inom litteraturvetenskapen och därmed även haft en undanskymd plats i litteraturhistorien. Detta har dock börjat förändras.

Populärlitteraturen började växa fram i det västerländska samhället under 1800-talet. Författare som Charles Dickens och Alexandre Dumas d.ä. började ge ut s.k. följetongsromaner som blev oerhört populära hos då tidens publik. Även deckargenren växer sig stark under 1800-talet, inte minst genom Arthur Conan Doyles verk om Sherlock Holmes. I Sverige var de så kallade kolportageromanerna oerhört populära, tillsammans med författarinnor som Fredrika Bremer och Emelie Flygare-Carlén.

I denna uppsats vill jag undersöka vilken plats populärlitteraturen får i litteraturhistorien i den svenska skolan och genom att undersöka vad som står i läroplaner och kursplaner även se om det utrymme, om det får något utrymme, är motiverat.

Syfte

Syftet med den här uppsatsen är studera vilken bild svenska gymnasieelever får för bild av 1800-talets populärlitteratur genom att undersöka vad som står i läroböcker i svenska. Fokus kommer att ligga på vad läroböckerna skriver om populärlitteraturens framväxt samt att se på vilka populärlitterära författare som läroböckerna skriver om och hur dessa författare behandlas. 1971 trädde läroplanen *LGY 70* i kraft och denna var gällande fram till 1994, då *LPF 94* tog över. Jag ska också se om det innehåll som finns i läroböckerna går att legitimera utifrån dessa läroplaner och kursplaner. Jag har utgått från följande frågeställningar:

- Vad skriver läroböckerna om populärlitteraturens framväxt? Diskuterar de när och varför den växte fram? Diskuterar de dess särskilda distributionsätt?
- Vilka populärlitterära författare tar de upp? Vad skriver de om dessa författare? Stämmer det de skriver?

Metod och material

Undersökningen som presenteras i denna uppsats kan sägas ha både kvantitativa och kvalitativa drag. Jag har samlat ihop allt som läroböckerna skrivit som kan sägas ha koppling till populärlitteratur under 1800-talet. Efter detta har jag kollat på rent kvalitativa aspekter, så

som i hur många av böckerna en särskild författare nämns. Sedan har jag studerat innehållet i läroböckerna och lyft fram likheter och skillnader för att ge en övergripande bild av vad läroböckerna skriver.

Jag har valt att avgränsa urvalet till att endast beröra läroböcker för gymnasiet som innehåller en litteraturhistorisk översikt. Jag har utgått från de läroböcker som finns samlade i Göteborgs universitets pedagogiska bibliotek. För att materialet inte skulle vara oöverskådligt började jag med läroböcker utgivna 2008 och arbetade mig bakåt i tiden tills jag fick en mängd som kändes både överskådlig och tillräcklig för att kunna ge en bild av vad läroböckerna säger om 1800-talets populärlitteratur som kändes underbyggd. Urvalet består av 23 böcker utgivna mellan åren 1977 och 2008.

De begränsningar som uppsatsformatet ställer både i mängd och framförallt i tid har gjort att det inte funnits någon möjlighet för mig att så att säga bli ”expert” på alla de författarskap som de undersökta läroböckerna berör. Detta gör att jag endast undersöker om formella faktaangivelser så som titlar, utgivningsår och levnadsår stämmer. För detta har jag använt litteraturhistoriska översiktsverk och *Nationalencyklopedin*.

De litteraturhistoriska översiktsverk som använts är *Litteraturens historia i världen* av Bernt Olsson och Ingemar Algulin för de utländska verk som förekommer i undersökningen. För att vara säker på att årtalen stämmer har jag även kollat i *Bonniers författarlexikon över utländska författare* samt *Nationalencyklopedin*. *Bonniers författarlexikon över utländska författare* har även använts som primär källa för svenska titlar på utländska verk.

För de svenska verken har jag använt Madeleine Gustafssons kapitel ”Fredrika Bremers väg till vardagslivet” samt Arne Melbergs kapitel ”Den melodramatiska berättelsen”, båda ur *Den svenska litteraturen* som Lars Lönnroth och Sven Delblanc är redaktör för.

Under den tiden som de undersökta läroböckerna har tillkommit har det i skolan funnits två olika kursplaner, dels den nuvarande läroplanen, *Läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94)*¹ samt den tidigare läroplanen *Lgy 70*. Utöver dessa kommer också Kursplanen 2000 för svenskämnet² samt kursplanen tillhörande *Lgy 70* både för 3- och 4-åriga linjer³ och 2-åriga linjer⁴.

¹ Skolverket: *Lpf 94* (Stockholm, 1994)

² Skolverket: *Kursplan för Svenska 2002*

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=15.01.2009>

³ Skolöverstyrelsen: *Lgy 70 Supplement II. 3- och 4-åriga linjer* (Stockholm, 1970)

⁴ Skolöverstyrelsen: *Lgy 70 Supplement II. 2-årig Ek, So och Te linje* (Stockholm, 1970)

Till Lgy 70 utkom det även ett planeringssupplement som⁵, även om det inte var obligatoriska att följa, kan förtydliga intentionerna bakom Lgy 70.

Definitioner

Populärlitteratur är ett begrepp som det finns en rad olika definitioner på. Ulf Boëthius diskuterar olika definitioner av populärlitteratur i *Populärlitteraturen – finns den?*. Han presenterar olika definitioner som utgår från t.ex. dess syfte, att den är lättläst eller en smaksociologisk definition. Han tar även upp att populärlitteratur ibland har definierats utifrån sitt distributionssätt.⁶ Boëthius fokuserar visserligen på massutgivningar av främst s.k. kategoriböcker, men jag tänker här fokusera på tidtypiska distributionssätt för populärlitteratur som t.ex. följetongsromaner. Utöver fokusering på distributionssätt använder jag även den definition som finns i *Nationalencyklopedin*.

Populärlitteratur, *trivallitteratur*, *underhållningslitteratur*, litteratur som kännetecknas av återkommande mönster i exempelvis berättarteknik, handling, personskildringar och stil. Till populärlitteraturen brukar räknas genrer som kriminal- och spionberättelser, science fiction, thriller och tecknade serier med verk som går ut i stora upplagor.⁷

Så jag kommer alltså att utgå från *Nationalencyklopedin* definition men även ta hänsyn till produktions- och distributionssätt.

Tidigare forskning

I ”Populärkultur i skolan: Traditioner och perspektiv”⁸ redogör Magnus Persson, docent vid Malmö högskola, för skolans hållning till populärkulturen från 1800-talet fram till dagens skola. Persson presenterar olika hållningar och pedagogiska teorier som vid olika tillfällen i historien varit rådande vid den svenska skolan och även några internationella forskningstraditioner.

⁵ Skolöverstyrelsen: *Lgy 70 Supplement III. Planeringssupplement språkämnen Svenska, Engelska, Franska, Tyska* (Stockholm, 1970)

⁶ Ulf Boëthius: ”Populärlitteraturen – finns den?” i *Brott, kärlek, äventyr: texter om populärlitteratur*, red.: Dag Hedman (Lund, 1995) s. 17-20

⁷ *Nationalencyklopedin* om populärlitteratur: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/artikel/1569136> 20.12.2008

⁸ Magnus Persson: ”Populärkultur i skolan: Traditioner och perspektiv” i *Populärkulturen och skolan*, red.: Magnus Persson (Lund, 2000)

I *Skolan och de kulturella förändringarna*⁹ redogör Lars Gustaf Andersson, Magnus Persson och Jan Thavenius för vad de förändringar som skett i dagens kultur och vilken påverkan det har fått på dagens skola. De undersöker vad det är för kultur man hittar i svenska skolor, och berör även vad det är för kultur som lärs ut inom ämnet svenska.

Denna undersökning har något annorlunda fokus, nämligen vilken plats, om någon, populärlitteraturen får i litteraturhistorien i läroböcker för gymnasiet. I ”Populärkultur i skolan: Traditioner och perspektiv” tar det vidgade textbegreppet stor plats. Persson diskuterar både musik, rörlig och rörlig bild. Min undersökning fokuserar på när den första populärkulturen växte fram och berör endast skrivet material. Just en sådan undersökning har inte presenterats innan.

⁹ Lars Gustaf Andersson, Magnus Persson & Jan Thavenius: *Skolan och de kulturella förändringarna* (Lund, 1999)

Avhandling

Nedan presenteras resultatet av undersökningen. Jag kommer först att gå igenom vissa allmänna saker om de olika distributionssätten som växte fram under 1800-talet och sedan gå vidare med utländska författare för att sedan gå igenom de svenska författarna.

Anmärkningar om undersökningen

Innan resultatet av undersökningen presenteras behövs det göras några få anmärkningar. I undersökningen förekommer endast den senaste utgåvan av de böcker som tryckts i flera upplagor. Det förekommer inga skillnader mellan upplagorna som är värda att nämna, oftast är det inga förändringar gjorda överhuvudtaget. Läroböckerna använder, med väldigt få undantag, svenska titlar även på utländska verk. För att undvika förvirring kommer svenska titlar användas på utländska verk även här.

Populärlitteraturens framväxt

Det som läroböckerna skriver om populärlitteraturens framväxt är ganska snarlikt i de olika böckerna. Många av läroböckerna ägnar särskilda delar till att beskriva hur den nya litteraturmarknaden växte fram. Ett antal olika förklaringar till varför denna marknad växte fram ges. Läroböckerna tar upp att det uppkom ny teknik som gjorde att man kunde trycka både billigare och effektivare, ökad läskunnighet, att borgarklassen börjat läsa, att tidningar blev ett populära och att man började ge ut följetongsromaner.

Alla läroböcker tar upp följetongsromanen. I de flesta av läroböckerna skriver de att dessa följetonger antingen publicerades i tidningar eller i månadshäften och att detta gjorde att de kunde nå en mycket större målgrupp, då varken tidningar eller månadshäftena var särskilt dyra. I vissa läroböcker presenteras följetongsromanen i samband med avsnitt om den ovannämnda utvecklingen. I de andra böckerna presenteras den i samband med någon författare. Det är antingen Alexandre Dumas d.ä., eller som oftast, Charles Dickens. Att just Dickens ofta nämns i samband med följetongsromanen kan man se på att ordet följetong förekommer i ett stort antal rubriker i avsnitt om honom. Han verkar inte bara få utrymme just för sina litterära talanger utan även som ett exempel på en författare som skrev uppskattade följetongsromaner.

I samband med en beskrivning av följetongsromanen redogör de flesta böckerna även för vissa utmärkande drag för den. En del nämner att den bestod av många korta kapitel, men det de flesta lägger sin energi på är på vilket sätt kapitlen är komponerade. Att det var genom

denna utgivningsform som man började använda cliffhangers. Alltså att kapitlen alltid slutar när det är som mest spännande, så att läsaren ska bli lockad att köpa fortsättningen.

I både *Litteraturen – epoker och diktare*¹⁰ och *Den levande litteraturen*¹¹ presenteras en fiktiv lista på följetongsromansförfattares instruktioner. I den skriver de bland annat att just berättelsen ska vara spännande, att den ska kunna läsas högt för hela familjen, att personerna ska vara lätta att identifiera som antingen onda eller goda och att det alltid ska vara ett lyckligt slut. Även om inte allt detta nämns i varje lärobok så får man en god bild av följetongsromaner oavsett vilken lärobok man än läser.

Ett mindre antal läromedel skriver även om vissa andra utgivningsformat som svenska populärlitteratur har figurerat i. I *Dikten och vi* beskrivs både skillingtryck och folkböcker under rubriken ”Folklitteraturen”. Skillingtryck beskrivs som små billiga häften som genom ökad läskunnighet nådde ut till samhällets lägre skikt. Innehållet var sensationsbetonade berättande dikter eller visor. Folkböcker beskrivs som skillingtryck fast skrivna på prosa.¹²

Utländska författare

Som ni kommer se senare så förekommer det betydligt fler utländska populärlitterära författare än svenska. Sammanlagt förekommer inte mindre än 12 olika författare som helt eller delvis rört sig inom den populärlitterära sfären.

Charles Dickens

Charles Dickens (1812-70) är den populärlitterära författaren som förekommer i flest av de undersökta böckerna. Det står utförligt om Dickens i inte mindre än 23 av de 23 undersökta läroböckerna. I alla dessa böcker nämns han i samband med realismens framväxt. Utan undantag framställs han som en portalgestalt för realismens utbredning, inte bara i England utan även i resten av västvärlden. I läroböckerna nämns totalt 12 av Dickens böcker. Här följer en enkel tabell över vilka de är och hur frekvent de förekommit. Först är det bokens titel och sedan antalet läroböcker den förekommer.

<i>Oliver Twist</i>	21
<i>David Copperfield</i>	19
<i>Pickwickklubben</i>	16
<i>Nicholas Nickleby</i>	14

¹⁰ Ulf Jansson & Martin Levander: *Litteraturen - Epoker och diktare* (Stockholm, 2006) s. 191.

¹¹ Ulf Jansson: *Den levande litteraturen* (Stockholm, 2004) s. 141.

¹² Bengt Brodow, Börje Bergström & Ingrid Nettervik: *Dikten och vi* (Malmö, 1991) s. 218f.

<i>Hårda Tider</i>	10
<i>Lilla Dorrit</i>	9
<i>En julsaga</i>	4
<i>Martin Chuzzlewit</i>	3
<i>Den Gamla Antikvitetshandlaren</i>	2
<i>Mysteriet Edwin Drood</i>	2
<i>Lysande utsikter</i>	2
<i>Sketches by Boz</i>	1

De fyra mest frekvent nämnda böckerna är, *Oliver Twist*, *David Copperfield*, *Pickwickklubben* och *Nicholas Nickleby*. Minst två av dessa verk nämns i varje lärobok. De resterande verken förekommer mer sporadiskt. Det verket som bara förekommer en gång, *Sketches by Boz*, var Dickens debutbok¹³. Med tanke på detta verks låga förekomstfrekvens är det inte helt oväntat att ett flertal av läroböckerna påstår att *Pickwickklubben* är Dickens debut.

Genomgående i de läroböcker som undersökts använder författarna verkens svenska titlar. Endast undantagsvis förekommer originaltiteln i en parantes efter den svenska titeln. Flera av verken, *David Copperfield*, *Pickwickklubben*, *Nicholas Nickleby*, *Lilla Dorrit* och *Martin Chuzzlewit* benämns inte med deras svenska original titel. Detta är egentligen inte särskilt märkvärdigt av främst två skäl. För det första är originaltitlarna oerhört långa. Till exempel utkom *David Copperfield* första gången på svenska med titeln *David Copperfield den yngre från Blunderstone, hans lefnad, äfventyr, hågkomster och iakttagelser* (1852)¹⁴. Dels skulle det försvåra eleverna att hitta boken ifråga om de skulle vilja läsa den.

Det verkar även råda en viss förvirring angående titeln på *A Christmas Carol*. Två av gångerna förekommer titeln på engelska, trots att resterande titlar är på svenska. I *Möt litteraturen* är titeln den felaktiga ”»Christmas Carol«”¹⁵. I *Litteratur - epoker och diktare*¹⁶ och *Den levande litteraturen*¹⁷ används den svenska titeln *En julsång på prosa*. Detta val skiljer sig en del från de tidigare nämnda valen. Det är inte den första svenska översättningen,

¹³ Bernt Olsson & Ingemar Algulin: *Litteraturens historia i världen* (Stockholm, 2005) s. 340.

¹⁴ *Bonniers författarlexikon över utländska författare*, red.: Knud Michelsen och Hans-Erik Johannesson (Stockholm, 2002) s. 220.

¹⁵ Bengt Brodow & Ingrid Nettervik: *Möt litteraturen* (Malmö, 2008) s. 158. Detta är även enda gången i boken en titel inte är markerad med kursiv stil.

¹⁶ Jansson & Levander, s. 194.

¹⁷ Jansson 2004, s. 139.

den hette *En julsaga* (1844), och inte heller den senaste utan en översättning som kom ut 1957¹⁸.

Det förekommer också en del olika bud angående när enskilda verk först publicerades. Det finns vissa läroböcker som inte anger utgivningsår, men detta förekommer snarast undantagsvis. Dickens publicerade sina böcker som följetonger och en följd av detta är att ett verk kunde börja publiceras ett år för att avslutas det följande året. T.ex. startade publiceringen av *David Copperfield* 1849 och avslutades följande år¹⁹. Det är vanligt förekommande att årtalen är fel vid ett av de verk läroboken tar upp, medan resten är korrekt. I t.ex. *Ekegrens Svenska* är det rätt årtal på alla verk utom *Pickwickklubben*. Författarna anger att den kom 1837, men utgivningen pågick 1836-37. Om det nu är så att författarna syftar på när *Pickwickklubben* först gavs ut i samlad volym är de inkonsekventa. Då de vid andra verk anger åren för följetongpubliceringen. T.ex. 1837-38 som utgivningsår för *Oliver Twist*.²⁰ Liknande fel (men med olika verk) förekommer bland annat också i *Källan. Litteraturhistoria*²¹ och *Svenska i tiden. Lärobok B röd*²², men även i fler av de undersökta verken.

Litteraturhistoria av Hugo Rydén m.fl. har valt en annorlunda strategi när det gäller utgivningsår. De anger konsekvent bara ett år. Problemet är dock att de inte lyckas vara konsekventa med vilket år de anger. För det första anger de inget utgivningsår på *Oliver Twist* och *Pickwickklubben*. De utgivningar som bör stäcka sig över två år, *Nicholas Nickleby* och *David Copperfield*, anger de i förstnämnda fallet året då följetongen började publiceras medan de i sistnämnda fallet anger de året då sista delen publicerades. De lyckas dock ange ett korrekt utgivningsår på *Hårda tider*, men det beror troligen på att den utkom under ett år²³. Det kan också vara värt att påpeka att det förekommer ett grovt fel i *Tidevarv. Litteraturbok B*. De anger att *David Copperfield* utkom 1859-60, men det bör vara 1849-50.²⁴

Om vi tittar närmre på vad det egentligen står om Dickens så finner vi att det finns både stora likheter och olikheter läroböckerna emellan. Det som står om själva Dickens liv är i princip samma stoff i alla läroböckerna. Man skriver om hans barndom, att han fick sluta skolan och börja arbeta som barn i en fabrik på grund av faderns skulder, att han började som

¹⁸ Bonniers författarlexikon över utländska författare s. 220.

¹⁹ Olsson & Algulin, s. 341.

²⁰ Hans-Eric Ekegren & Brita Lorentzson-Ekegren: *Ekegrens svenska* (Stockholm, 2003) s. 11.

²¹ Anita Kretz: *Källan. Litteraturhistoria* (Stockholm, 1998) s. 212.

²² Anita Danielsson & Ulla Siljeholm: *Svenska i tiden. Lärobok B röd* (Stockholm, 2003) s. 193.

²³ Hugo Rydén m.fl.: *Litteraturhistoria* (Stockholm, 1986) s. 194f.

²⁴ Leif Eriksson, Maria Green & Christer Lundfall: *Tidevarv. Litteraturbok B* (Stockholm, 2004) s. 223.

journalist och att han blev oerhört framgångsrik som författare. Beskrivning som förekommer i Söderbloms & Edqvists *Litteraturhistoria* kan fungera som ett typiskt exempel.

Dickens föddes i nuvarande Portsmouth som den näst äldste av åtta syskone. Fadern var en charmfull pratmakare, helt utan ekonomiskt sinne. Det blev familjens olycka. När Charles var elva år arresterades fadern på grund obetalda skulder och sattes i fängelse. Själv måste Charles börja arbeta i en skokrämsfabrik med en arbetsdag på tolv timmar. Dessa upplevelser kom att prägla honom för livet. [...] Tiden på fabrik blev inte långvarig för Charles; han började åter skolan, blev så småningom journalist och stjärnreporter på en liberal dagstidning.²⁵

Även om beskrivningen kan skilja sig i längd och utseende mellan de olika läroböckerna är det de ovannämnda delarna som i princip alltid förekommer.

Att Dickens var otroligt framgångsrik under sin levnad är något som nämns i alla böcker. Som typexempel kan vi ta ett par rader ur *Texter & tankar litteraturen. Antiken-1900* "Få författare har blivit så framgångsrik som Charles Dickens. Efter den lyckosamma debuten följde succéerna slag i slag. Likt en av dagens superstjärnor reste Dickens runt och presenterade "pärlorna ur sina verk."²⁶ Flertalet av läroböckerna nämner också hans framgångsrika uppläsningsturnéer både i England och i USA för att ytterligare förstärka intrycket av hur framgångsrik Dickens faktiskt var.

Det finns två saker som behandlas väldigt olika i läroböckerna. Det första är förklaringen till Dickens framgångar och det andra är Dickens personskildringar. Det sistnämnda förklaras i princip på två olika sätt. Antingen är Dickens personskildringar lysande som endimensionella karikatyrer eller är de lysande för att de fullt ut realistiska.

I *Litteraturen - Epoker och diktare* framställs Dickens personskildringar i minst sagt god dager. Här ligger Dickens styrka i att figurerna, som trots att är endimensionella och ibland rena karikatyrer, har särskilda särdrag vilka gör att de blir "utmejslade individer, levande och påtagliga"²⁷. Detta är ett sätt som Dickens personskildringar beskrivs positivt. Ett annat sätt är det motsatta, att hävda att deras styrka ligger i att de är fullt ut realistiska. Så sker till exempel i *Ekengrens svenska*²⁸.

Det mesta som är skrivit i läroböckerna om Dickens personskildringar är positivt. Undantaget är hans kvinnskildringar som, om de nämns, alltid framstår som undermåliga. Det är i princip

²⁵ Inga Söderberg & Sven-Gustaf Edqvist: *Litteraturhistoria* (Stockholm, 1992) s. 233.

²⁶ Svante Skoglund: *Texter & tankar. Litteraturen antiken-1900* (Malmö, 2005) s. 199.

²⁷ Jansson & Levander, s. 194.

²⁸ Ekengren & Lorentzson-Ekengren 2003. s. 11.

samma saker som de olika läroböckerna tar upp på denna punkt. Framställningen som den ser ut i *Möt litteraturen* är representativ för alla de böcker där Dickens kvinnskildring nämns. I den står det:

Kvinnor har Dickens svårare att skildra. Davids [David Copperfield karaktären i boken med samma namn] första fru – romanintrigen kräver att hon ska dö i förtid – är bara en omogen dockhustru. Agnes däremot, som väntar på David boken igenom men som han upptäcker först på slutet, är så duktig att och änglalikt osjälvisk att hon liksom försvinner i vitt ljus.²⁹

När det gäller anledningen till Dickens popularitet finns det lite olika bud. Vissa författare verkar lägga ner en närmast nitisk energi på att förklara att framgången måste berott på att Dickens var en benhård realist. På frågan om varför Dickens blev så populär ges i *Litteraturbok 2* följande svar; ”Charles Dickens skrev om *verkligheten precis som den var.*”³⁰ I andra böcker är svaret att det berodde på Dickens förmåga att skriva så som publiken ville. I *Litteraturorientering* står det till exempel; ”Hemligheten med Dickens framgångar var att han gav publiken vad den ville: sentimentalitet, humor, spänning.”³¹ Just att Dickens verkade anpassa sig efter sin publik framställs inte alltid som något positivt. I t.ex. *Dikt och data* framställs det som något som försämrade kvaliteten på Dickens verk. *Dikt och data* har en framställning av Dickens författarskap som skiljer sig rätt kraftigt från övriga böcker. Här tonas hans realistiska drag ner väsentligt och istället lyfter författarna fram den humoristiska *Pickwickklubben* som Dickens mästerverk, där ”den festliga humorn störs minst av social tendens”. Vidare viftar författarna bort *Oliver Twist* som ”en sensationsroman med föga trovärdig intrig.”³²

De flesta av böckerna tar dock en mer sansad inställning, och pekar på att hans succé måste berott på en kombination av dessa två egenskaper. Hans förmåga att gripa tag i läsaren med realistiska miljöer, och tragiska livsöden, men att detta vägs upp av både humor och värme. Och så klart ett lyckligt slut.³³

²⁹ Brodow & Nettervik, s. 156

³⁰ Hans-Erik Ekengren & Britta Lorentzson-Ekengren: *Litteraturbok 2. För gymnasieskolans yrkesförberedande program* (Stockholm, 1993) s. 14.

³¹ Hugo Rydén m.fl.: *Litteraturorientering* (Stockholm, 1977) s. 190. En intressant iakttagelse är att i *Litteraturhistoria* från 1986 som är skriven av i princip samma författare står det att Dickens ”inte nöjde sig med att stryka publiken med hårs.”, s. 195.

³² Olof Nordberg & Ulf Wittrock: *Dikt och data. Litteraturhistoria för gymnasieskolan* (Lund, 1977) s. 182.

³³ Se t.ex. Leif Eriksson, Maria Green & Christer Lundfall: *Om: tidevarv. Litteraturbok* s. 123.

Edgar Allan Poe

Edgar Allan Poe (1809-49) nämns i 19 av de 23 undersökta läroböckerna. I två av dessa är det endast mycket korta stycken. I *Litteraturen genom tiderna* nämns han endast i en bildtext, som rysarförfattare och en av de första som skrev ”detektivromaner”³⁴. *Dikt och data*³⁵ nämner Poe under rubriken ”Detektivroman” som är ett kort stycke om detektivromanens uppkomst. De resterande läroböckerna ger mer utförlig information om Poe och hans författarskap. Textmängden varierar från ca. 1 till 2 sidor, alltså mindre utrymme än vad Charles Dickens fick. Totalt nämns 16 olika titlar. Frekvensen framgår av tabellen nedanför. Första spalten är titeln och andra spalten antalet böcker titeln nämns i.

<i>Morden på Rue Morgue</i>	16
<i>Den svarta katten</i>	8
<i>Fakta i fallet valdemar</i>	6
<i>Det skvallrande hjärtat</i>	6
<i>Husets Ushers undergång</i>	5
<i>Mysteriet med Marie Rogêt</i>	5
<i>William Wilson</i>	4
<i>Avgrunden och pendeln</i>	2
<i>Det förlorade brevet</i>	2
<i>Sällsamma berättelser</i>	2
<i>Sällsamma historier</i>	2
<i>En nerfärd i Malströmmen</i>	1
<i>Guldbaggen</i>	1
<i>För tidigt begravd</i>	1
<i>Levande begravnen</i>	1
<i>Tales of the Grotesque and Arabesque</i>	1
<i>Tales</i>	1

³⁴ Hugo Rydén, Gunnar Stenhagen och Dick Widing: *Litteraturen genom tiderna* (Stockholm, 1982) s. 116

³⁵ Nordberg & Wittrock, s. 170.

Bortsett från ett undantag är det svenska titlar som används i läroböckerna. Undantaget är *Dikten och vi* där samlingsverken *Tales of the Grotesque and Arabesque* och *Tales* nämns med originaltitlarna, medan de noveller som nämns har svensk titel³⁶. Det kan även vara värt att kommentera *Sällsamma berättelser* och *Sällsamma historier*. Detta är två olika svenska titlar på *Tales of mystery and imagination* (?), inte, som det står i *Litteraturen - Epoker och diktare*, en svensk titel på *Tales of the Grotesque and Arabesque*³⁷. I två böcker förekommer det en variant på *Fakta i fallet Valdemar*, där heter den *Sanningen i fallet Valdemar*, båda är dock svenska titlar på *The Facts in the Case of M. Valdemar* (1845). På samma sätt syftar både *För tidigt begravd* och *Levande begravd* på *The Premature burial* (1844).

Hos Dickens såg vi att framställningarna skilde sig åt mellan de olika böckerna, både vad det gällde personbeskrivningarna och förklaringen till hans framgång. När det gäller läroböckernas framställning av Poe är inte skillnad så stor böckerna emellan. Samtliga böcker redogör för Poes tragiska och något spektakulära liv. De saker som vanligtvis tas upp är följande; att både hans föräldrar dog när han var ung, att han under en tid arbetade inom armén, att han gifte sig med sin 13-åriga kusin och att hennes tidiga död i tuberkolus drev honom till alkohol och droger vilket ledde till att hans tidiga död vid 40 års ålder. Det är förståeligt om författarna vill locka eleverna med Poes rent smaskiga levnadsöde, men i *Litterära vägar* avsätter författaren ca. två tredjedelar av den knappt två sidor långa texten åt Poes leverne. Det oundvikliga resultatet blir att efter man läst delen om Poe har fått en ordentlig mängd information om Poes liv, men väldigt lite om hans författarskap³⁸.

De flesta av läroböckerna påpekar att Poe fick sitt egentliga genombrott först efter sin död. Men *Tidevarv. Litteraturbok B* är ett undantag. Där står det att han debuterade som kritiker och poet men att genombrottet kom när han började publicera sina skräcknoveller. Även om det inte skrivs rakt ut att genombrottet kom under hans samtid så kräver det en ordentlig förkunskap för att veta att det kom efter hans död.³⁹

När det gäller Poes författarskap så är det tre saker som lyfts fram, hans lyrik, hans skräcknoveller och hans detektivberättelser. Hans lyrik (som också är det som nämns minst av de tre områdena) kommer här inte undersökas närmre då det faller utanför den populärlitterära sfären. De andra två områdena ska vi däremot titta närmre på. Både hans skräcknoveller och hans detektivberättelser nämns i alla läroböckerna förutom två. Tidigare nämnda *Dikt och data*

³⁶ Brodow, Bergström & Nettervik, s. 206.

³⁷ Jansson & Levander, s. 175.

³⁸ Sven Olov Stalfelt: *Litterära vägar* (Stockholm, 1999) s. 234f.

³⁹ Eriksson, Leif, Green, Maria & Lundfall, Christer, s. 190.

nämner endast att han skrev detektivberättelser⁴⁰ och i *Litteraturorientering* nämns detektivberättelserna och att Poe ”skrev berättelser om det övernaturliga.”⁴¹

I de resterande läroböckerna beskrivs alltså Poe som en skräck- och detektivförfattare. Även om hans lyrik nämns så är det genomgående hans noveller som beskrivs som hans styrka och förklaringen till hans plats i litteraturhistorien. I detta fall är det alltså den populärlitterära sidan av ett författarskap som lyfts fram som det väsentligaste.

Som det visats i tabellen ovan så är det en rad olika skräcknoveller som nämns. Oftast beskrivs handlingen i en eller två av de nämnda novellerna. Sedan följer vanligtvis en förklaring till vad det är som gör Poes skräcknoveller så bra. Det ges tre olika förklaringar. Den första (och den något mer frekvent förekommande) är att Poe noggrant och realistiskt skildrar detaljer som gör att de fantastiska historierna känns trovärdiga. Till exempel står det i *Den levande litteraturen* att ”[n]ovellerna berättar ibland om omöjliga händelser men det gör det så noggrant och exakt i detaljerna att det blir trovärdigt.”⁴² Den andra förklaringen är hans förmåga att beskriva människans inre psykologi. Antingen gör man som i *Bok-och-webb* och nämner Poes ”god[a] psykologiska blick”⁴³ eller, som i *Möt litteraturen*, framhäver hans skildring av karaktärens ångest.⁴⁴

När det gäller detektivberättelserna så följer nästan alla böcker samma linje. Hos alla de läroböcker som skriver om Poes detektivberättelser så nämner de *Morden på Rue Morgue*. Han anges antingen som den som skapade detektivberättelsen eller som den som anses ha skapat detektivberättelsen. I *Litterära vägar* verkar författande dock blanda ihop begreppen roman och novell. Stalfelt skriver: ”Poes kortroman, eller långnovell, *Morden på Rue Morgue* (1841) anses av många som den första detektivromanen.”⁴⁵ I en lärobok om litteratur verkar det olämpligt att förvirra eleverna genom att blanda ihop begreppen novell och roman. I detta fall är det ännu märkligare då Poe faktiskt aldrig skrev några romaner.

En något annorlunda framställning finns i *Dikt och data*. Visserligen anges Poe som den som anses vara detektivberättelsens skapare, men här modifieras hans roll något.

⁴⁰ Nordberg & Wittrock, s. 170.

⁴¹ Rydén m.fl. 1977, s. 164f.

⁴² Jansson 2004, s. 123.

⁴³ *Bok-och-webb*, s. 88.

⁴⁴ Brodow & Nettervik, s. 135.

⁴⁵ Stalfelt, s. 235.

Läroboksförfattarna menar att det var först med Arthur Conan Doyles (1859-1930) som detektivberättelsen fick sin ordentliga form.⁴⁶

Walter Scott

Walter Scott (1771-1832) förekommer i 10 av de 23 undersökta läroböckerna. En av dessa förkommer han dock högst marginellt. I *Litteraturen genom tiderna* nämns han, tillsammans med James Fenimore Cooper (1789-1851), som ett exempel på att det fanns storsäljare även bland romantikens författare. De verk som nämns följer i tabellen nedan. Först titel och sedan antalet böcker den nämns i.

<i>Ivanhoe</i>	9
<i>Waverly</i>	4
<i>Midlothians hjärta</i>	3
<i>Rob Roy</i>	2
<i>Quentin Durward</i>	2

Som tabellen visar så är det verk som utan tvekan får mest uppmärksamhet *Ivanhoe*. En anmärkningsvärd sak angående *Ivanhoe* är att det anges fel utgivningsår i 4 av de 9 verk där den nämns. Alla dessa fyra har angett 1820 istället för det korrekta 1819⁴⁷. De längsta avsnitten om Scott återfinns i *Litteraturen – Epoker och diktare*⁴⁸ och *Den levande litteraturen*.⁴⁹ Dessa stycken är 2 sidor långa och är i princip samma text. Vilket troligen beror på att Ulf Jansson är inblandad i båda läroböckerna.

Det står ungefär samma saker i alla läroböcker. Författarna skriver att han var otroligt framgångsrik och kunde leva på intäkterna av sina böcker. Att han tog sitt stoff från skotska släktberättelser, myter och folksagor. Och att han är skaparen till den historiska romanen. I flertalet av läroböckerna nämner man också att han skrev en stor mängd romaner för att kunna betala sina skulder. Scott framställs också som en av de författare som hjälpte prosan att få en högre status. Så här skriver till exempel Ulf Jansson i *Den levande litteraturen*:

⁴⁶ Nordberg & Wittrock, s.170.

⁴⁷ *Bonniers författarlexikon över utländska författare*, s. 719.

⁴⁸ Jansson & Levander, s. 176f.

⁴⁹ Jansson 2004, s. 126f.

Bättre författare hade länge sett ned på romanskrivandet. Nu ändrades den inställningen och det var Scott som satte bollen i rullning. Han lyckades finstämt och medryckande skildra både vilda naturscenerier och människor som genomgår skakande upplevelser – sådant man trots att bara poesin kunde skildra.⁵⁰

I vissa av böckerna får Scott en del negativ kritik. I till exempel *Dikt och data* menar författaren att Scotts stora produktion av historiska romaner ledde till att inte ”alla blev genomarbetade konstverk”.⁵¹ I *Litteraturorientering* står följande; ”I våra dagar läses han mera sällan, och hans anseende som författare har dalat.”⁵²

Mark Twain

Mark Twain (1835-1910) nämns i 10 av de 23 undersökta böckerna. I tre av dessa läroböcker presenteras Twain endast i kortare stycken medan han i de resterande sju böckerna får mellan en halv till en och halv sida ägnad åt sig. Nedan följer en tabell över vilka verk som nämns och i hur många av läroböckerna de förekommer.

<i>Huckleberry Finns äventyr</i>	10
<i>Tom Sawyers äventyr</i>	7
<i>Prinsen och tiggargossen</i>	2
<i>En yankee vid kung Arthurs hov</i>	2
<i>Den stora franska duellen</i>	1
<i>En droppe negerblod</i>	1
<i>En tripp kring gamla världen</i>	1
<i>Miljonpundssedeln</i>	1
<i>Om myror</i>	1

⁵⁰ Jansson 2004, s. 126.

⁵¹ Nordberg & Wittrock, s. 140.

⁵² Rydén m.fl. 1977, s. 162.

Det förekommer ett fel i *Dikten och vi*. De anger inte den fullständiga titeln på *Huckleberry Finns äventyr*, utan kallar den bara *Huckleberry Finn*.⁵³ *Den stora franska duellen*, *Miljonpundssedeln* och *Om myror* är exempel på några av Twains noveller. De nämns endast i *Litterära vägar* som är den enda boken som nämner hans noveller och som dessutom framhåller novellerna som hans starkaste verk.⁵⁴ Annars är det uppenbart att fokuset ligger på *Huckleberry Finns äventyr* och *Tom Sawyers äventyr*.

I alla de längre styckena om Twain som förekommer i läroböckerna finns det en beskrivning av Twains liv. Det som tas upp är att Mark Twain är en pseudonym för Samuel Clemens som han hämtade från sin tid som lots på Mississippifloden. Vidare berättar de att han började sin litterära karriär som journalist.

Twains styrka som författare ges det lite olika svar på. Humorn lyfts fram i både *Litteraturbok 2*⁵⁵ och *Dialog antiken: Litteraturhistoria*.⁵⁶ Den sistnämnda läroboken menar att styrkan låg inte bara i humorn, utan i kombinationen humor och realism. I *Litteraturorientering* står det han är samhällskritiker och satiriker.⁵⁷ En något annorlunda framställning förekommer i *Litterära vägar*. Som nämnts ovan lyfter Stalfelt fram Twains noveller men det är inte det enda han skriver om. Han lyfter fram humorn och realismen som utmärkande drag men förklarar också att Twain, efter sin succé började bli en människohatare. Vilket framkommer tydligt i stycket som beskriver *Tom Sawyers äventyr* och *Huckleberry Finns äventyr* som avslutas på följande sätt: ”Allt är därför inte ljusst och glatt, här finns hot och hat, här finns grymhet, våld och död.”⁵⁸

James Fenimore Cooper

James Fenimore Cooper (1789-1851) nämns i 8 av de 23 undersökta läroböckerna. I två av dessa är det inte mycket mer än hans namn som nämns. I *Litteraturen – epoker och diktare* är det enda som står om honom att han var den första inhemska amerikanska författaren⁵⁹ och i *Litteraturen genom tiderna* står han med i listan ”Vem? Vad? När?” för 1800-talet med verket

⁵³ Brodow, Bergström & Nettekvik, s. 208.

⁵⁴ Stalfelt, s. 238.

⁵⁵ Ekengren & Ekengren 1993, s. 57.

⁵⁶ Dick Widing, Lars Berglund & Lena Schagerström: *Dialog antiken. Litteraturhistoria* (Stockholm, 2001) s. 241.

⁵⁷ Rydén m.fl. 1977, s. 213.

⁵⁸ Stalfelt, s. 237f.

⁵⁹ Jansson & Levander, s. 240.

Den siste mohikanen.⁶⁰ Cooper får inte så mycket utrymme i de andra läroböckerna heller, det varierar från ett stycke upp till en halv sida.

Alla läroböckerna berör endast de av hans indianromaner som ingår i Skinnstrumpaserien. De nämner en del titlar, varav *Den siste mohikanen* är den som förekommer i alla böcker. I *Dikt och data* fokuseras det på att det är äventyrsromaner som fortfarande ”hållit sig friska och levande”.⁶¹ Att det är äventyrsböcker och ungdomsklassiker nämns i fler av de andra böckerna men där sätts de in som en del av romantikens exotism. T.ex. så nämner *Dialog antiken. Litteraturhistoria* Cooper under rubriken ”Eskapism” som ett exempel på just exotismen som ett kännetecken för romantiken.⁶² I *Litterära vägar* kan man läsa om en koppling mellan Rousseau och Cooper. Stalfelt menar att det är samma natursyn som kommer fram hos båda. I Coopers fall genom ”den ädle vilden – den exotiska indianen.”⁶³ Trots att Cooper skildras som en romantiker framhäver även läroböckerna att hans verk även har realistiska skildringar. I *Litteraturhistoria* kan man till exempel läsa att Cooper ”[r]ealistiskt återger [...] landskap, seder och bruk”.⁶⁴

Robert Louis Stevenson

Robert Louis Stevenson (1850-94) nämns i 8 av de 23 undersökta böckerna. I fyra av dessa böcker nämns han endast som en efterföljare till E.T.A. Hoffmann. Som exempel kan man ta det som står i *Möt litteraturen*: ”I romanen *Djävulselixiret* [av Hoffmann] introduceras personlighetsklyvningen och dubbelgångarmotivet som 70 år senare kom att tas upp i Robert Louis Stevensons roman *Dr Jekyll och Mr Hyde*.”⁶⁵ I *Litteraturorientering* nämns endast *Dr Jekyll och Mr Hyde* till en bildtext. Bildtexten förekommer på en rosafärgad sida med rubriken ”Bort från naturalismen” där liknande bildtexter finns om Jules Verne och Rudyard Kipling.⁶⁶

De resterande tre läroböckerna ger Stevenson mer utrymme. I *Källan. Litteraturhistoria* ges han ett stycke i kapitlet ”Berättelser från exotiska länder”. Där nämns *Skattkammarön* och *Dr Jekyll och Mr Hyde* som beskrivs som ”äventyrsberättelser” och ”odödliga ungdomsböcker”. I det sistnämnda verket menar författarinnan att det förekommer ”djuppsykologi innan

⁶⁰ Rydén m.fl. 1982, s. 119.

⁶¹ Nordberg & Wittrock, s. 170.

⁶² Widing, Berglund & Schagerström, s. 184f.

⁶³ Stalfelt, s. 233.

⁶⁴ Söderblom & Edqvist, s. 219.

⁶⁵ Brodow & Nettervik, s. 132.

⁶⁶ Rydén m.fl., s. 223.

djuppsykologi var uppfunnen!”⁶⁷ Stevenson ges lite mer utrymme i *Litterära vägar*. Här står det att han är en ”typisk representant för exotismens epok” och han fungerar som ett exempel på hur romantikens idéer spreds vidare. Dels genom den rena exotismen i *Skattkamarön* och genom ”själssjukdomen schizofreni” i *Dr Jekyll och Mr Hyde*.⁶⁸

I den sista av läroböckerna, *Litteraturhistoria*, får Stevenson lite mer än en sida i utrymme. Här får man veta en del om Stevensons liv, att han var lika framgångsrik i sitt författarskap som Charles Dickens och att hans framgång fortsatt även efter hans död. Två av Stevensons böcker tas upp, *Skattkamarön* och *Dr Jekyll och Mr Hyde*. Den sistnämnda får mest uppmärksamhet och den ska ses som ”ett utslag av tidens intresse för psykopatiska fenomen” som föregriper de upptäckter som Sigmund Freud gjorde senare och ett angrepp på ”den viktorianska dubbelmoralen.”⁶⁹

Jules Verne

Jules Verne förekommer endast i 7 av de 23 undersökta böckerna. Det är i princip samma text i båda de böckerna Ulf Jansson skrivit, *Den levande litteraturen* och *Litteraturen lever*⁷⁰ och samma sak gäller de båda böckerna där Bengt Brodow och Ingrid Nettervik varit delaktiga, *Möt litteraturen* och *Dikten och vi*.⁷¹ Han placeras in under ganska olika rubriker i läroböckerna. 3 av dessa är dock inte så anmärkningsvärda. I *Litteraturen lever. Antiken-1914* är han bara insorterad under ”1800-talet”⁷² och i *Svenska timmar: Litteraturen* figurerar han i ett eget kort litet stycke under rubriken ”Från romantiken till realismen”. Där förkommer han tillsammans med namn som Fjodor Dostojevskij och Guy De Maupassant.⁷³ I *Litteraturhistoria* nämner man honom i kapitlet ”Masslitteratur” som en av de författare som arbetade med följetongsformatet.⁷⁴

I de andra fyra läroböckerna figurerar Vernes under något mer iögonfallande rubriker. I *Möt litteraturen* har Verne sorterats in under rubriken ”Männens och pojkarnas värld” tillsammans med Alexandre Dumas d.ä. och Arthur Conan Doyle.⁷⁵ I *Den levande litteraturen* delar han

⁶⁷ Kretz, s. 264.

⁶⁸ Stalfelt, s. 208.

⁶⁹ Rydberg m.fl. 1986, s. 196.

⁷⁰ Jansson 2004, s. 152. Jansson 2005, s. 317f.

⁷¹ Brodow & Nettervik, s. 161f., Brodow, Bergström & Nettervik, s. 209f.

⁷² Jansson 2005, s. 317f.

⁷³ Svante Skoglund: *Svenska timmar: Litteraturen* (Malmö, 1999)

⁷⁴ Rydén m.fl., s. 187.

⁷⁵ Brodow & Nettervik, s. 161f.

kapitlet "Underhållningsromaner" med Alexandre Dumas d.ä.⁷⁶ och i *Dikten och vi* delar han det närmast Nietzsche klingande kapitlet "Övermänniskor i tanke och handling" tillsammans med Arthur Conan Doyle. I *Litteraturorientering* förekommer Verne på samma sida som Robert Louis Stevenson, med rubriken "Bort från naturalismen".⁷⁷

Trots att Verne inte får så mycket utrymme, mindre än en sida i alla läroböcker, nämns en stor mängd av hans verk. Följande verk nämns:

En världsomsegling under havet

Från jorden till månen

Till jordens medelpunkt

Den hemlighetsfulla ön

Kapten Grants barn

Jorden runt på 80 dagar

Fem veckor i ballong

I *Dikten och vi* förekommer det en felskrivning. Här räknas Vernes kändaste verk upp (alla i ovanstående lista förutom *Fem veckor i ballong*) i kursiverad stil. Nu har det dock blivit så att det 'och' som finns mellan de två avslutande verken *Kapten Grants barn* och *Jorden runt på 80 dagar* har blivit kursiverat. Problemet blir att detta kan ge uppfattningen om att det handlar om ett enda verk av Verne.⁷⁸

En av de saker som är återkommande i alla läroböckerna är att det Verne skrev om låg för hans samtida läsare i framtiden och att flera av de saker han skrev om har visat sig bli verklighet. De fyra läroböckerna som skriver lite längre om Verne anger att detta är första gången som någon skrivit Science fiction. Termen förekommer överhuvudtaget inte i de andra böckerna. I *Svenska timmar: Litteraturen* står det att "[i]ngen författare präglades så av 1800-talets uppfinnarkonst som fransmannen Jules Verne."⁷⁹ Att han var teknikoptimist nämns även i *Möt litteraturen* och *Dikten och vi*, men där med tillägget att han blev mer pessimistisk när han blev äldre. En sak som flera av böckerna tar upp är Verne introducerade en ny sort hjälte i litteraturen, vetenskapsmannen.

⁷⁶ Jansson 2004, 150ff.

⁷⁷ Rydén m.fl. 1977, s. 223.

⁷⁸ Brodow, Bergström & Nettervik, s. 209.

⁷⁹ Skoglund 1999, s. 113.

I alla böckerna stor det också att Verne blev otroligt populär, och fortsatt vara det även i modern tid. Detta förstärks ofta genom att man påpekar att många av hans böcker blivit filmatiserade flertalet gånger. Succén förklaras genom tidens intresse för vetenskapliga framsteg och att hans böcker är ren underhållning. Så här står det t.ex. i *Den levande litteraturen*: ”Allt var äventyr utan djupare grubblerier, men vilka äventyr!”⁸⁰

Alexandre Dumas d.ä.

Alexandre Dumas d.ä. (1802-70) tas upp i 8 av de 23 undersökta böckerna. I fyra av dessa böcker nämns han bara kort, eller som ett exempel på en författare som skrev populära följetongs- romaner. *Dikt och data* menar att det var Dumas som ”inledde [...] den moderna romanföljetongen”.⁸¹ I de andra fyra läroböckerna är det något längre texter om Dumas d.ä.. Texternas längd ligger på ca. en halv sida. De verk som nämns är *De tre musketörerna* och *Greven av Monte-Cristo*. Det är snarlika texter i alla fyra läroböcker. De ovannämnda verken anses vara äventyrsklassiker alternativt ungdomsklassiker, det stor att han var oerhört produktiv och att han hade anställda som hjälpte honom. Det påpekas dock att hans medhjälpare inte skrev böckerna åt honom. I *Den levande litteraturen* förklaras processen på följande sätt:

Böckerna kom till så, att några anställda plockade fram lämpliga förlagor, gamla memoarer och nödvändiga historiska fakta och gav huvudpersonerna vissa typiska egenskaper. Medarbetarna gjorde så en första version som Dumas gick över och efter hans ändringar gjordes boken klar, men då var han redan igång med nästa...⁸²

Vidare skriver de att han var något av en festprisse och att han skrev för att kunna försörja sin extravaganta livsstil. *Den levande litteraturen* nämner också att han skrev på ackord, alltså att han fick betalt per rad. Att läroböckerna framställer Dumas som endast en underhållningsförfattare framgår i samtliga av läroböckerna och är extra tydligt just i *Den levande litteraturen* då Dumas tas upp i kapitlet ”Underhållningsromaner”.⁸³

⁸⁰ Jansson 2004, s. 152.

⁸¹ Nordberg & Wittrock, s. 142.

⁸² Jansson 2004, s. 151.

⁸³ Jansson 2004, s. 150f.

Övriga utländska författare

Det är fyra andra populärlitterära författare som nämns, Arthur Conan Doyle (1859-1930), Rudyard Kipling (1865-1936), Eugène Sue (1804-57) och Henry Rider Haggard (1856-1923). Dessa författare nämns endast i ett fåtal verk och får där ett litet utrymme.

Doyle nämns i fyra av de undersökta böckerna. Som nämnts i kapitlet om Edgar Allan Poe så presenteras han i *Dikt och data* som den moderna detektivromanens egentliga fader, då Sherlock Holmes, till skillnads från Poes detektiv Dupin, inte löser brotten sittandes vid ett skrivbord utan är ute på fältet och löser brotten. Här får han inte mer utrymme än ett par rader⁸⁴. I *Dialog antiken: Litteraturhistoria* nämns han endast som ett exempel på en författare som kopierat Poes Dupin figur.⁸⁵ De andra två böckerna som tar upp Doyle är *Dikten och vi* och *Möt litteraturen*.⁸⁶ Det är i princip samma text som förekommer i båda böckerna. De påpekar att han blev oerhört framgångsrik med sina berättelser om Sherlock Holmes, men att han egentligen ville skriva historiska romaner. De skriver också att han betytt oerhört mycket för framtida detektivberättelser. De beskriver också att de flesta Sherlock Holmes-berättelser ofta följer en mall. Sedan ge det exempel på hur en klassisk Sherlock Holmes-berättelser ser ut.

Holmes och Watson äter frukost, varvid en klient dyker upp och berättar en förbryllande historia. Holmes tycks halvsova men kastar då och då in en fråga om någon detalj. Han åtar sig uppdraget och tycks lösa det genom intensiv tankeverksamhet under piprökning i en fåtölj. Men oftast fattas det några ledtrådar eller något bevismaterial. Holmes och Watson far ut till brottsplatsen, ofta ett ensligt beläget hus på landet, men ibland tvingas Holmes förklä sig till präst, luffare eller d för att samla upplysningar. Efter ytterligare piprökning kan han ge en fullständig rekonstruktion av händelseförloppet.⁸⁷

Det känns som detta stycke är en närmast parodisk genomgång över hur en Sherlock Holmes-deckare ser ut. Allt som beskrivs är berättelsernas yttre ramverk, som uppställt på det här sättet närmast framstår som löjligt. Det ges ingen förklaring till vad det är som gjorde och gör Doyles berättelser om Sherlock Holmes till en sådan succé.

Rudyard Kipling nämns i fyra av läroböckerna. I *Litteraturorientering* förekommer Kipling på samma rosafärgade sida som Jules Verne och Robert Louis Stevenson. Där ges *Djungelboken* som ett exempel på att exotismen åter ”kom på modet”.⁸⁸ I *Litteraturhistoria* nämns endast hans karaktär Mowgli från *Djungelboken* som en inspiration till Selma Lagerlöfs

⁸⁴ Nordberg & Wittrock, s. 170.

⁸⁵ Widing, Berglund & Schagerström, s. 201.

⁸⁶ Brodow, Bergström & Nettekvik, s. 210, Brodow & Nettekvik, s. 162f.

⁸⁷ Brodow, Bergström & Nettekvik, s. 210.

⁸⁸ Rydén m.fl. 1977, s. 223.

Nils Holgersson.⁸⁹ Detta nämns också i *Dikten och vi* men där får vi en lite längre utläggning om Kipling. Efter att först skrivit lite om han lyrik och hans mer konstnärliga noveller, står det att ”hans berömmelse [vilar] på böcker med spännande handling.” De nämner *Djungelboken* och *Havets hjältar*. De skriver även att han vann nobelpriset 1907.⁹⁰ Nobelpriset nämns även i *Litterära vägar* tillsammans med en kort levnadshistoria och *Djungelboken*.⁹¹

Eugène Sue nämns i tre böcker. Där får han inte mycket utrymme, som mest 4 rader. I *Möt litteraturen* ges hans *Paris mysterier* som ett exempel på den tidens populära melodramatiska berättelser. Den hade tillräckligt med ”våld, sex, nattsvarta skurkar och ädla hjältor/hjältinnor [...] för att tillfredställa följetongsläsarens sensationslystnad”.⁹² I *Litteraturhistoria* ges samma bok också som ett exempel på att romaner nu började bli bestsellers. Här kallas den dock inte melodramatisk utan för en ”sensationsroman”.⁹³ I *Dikt och data* framkommer också att han skrev en stor mängd följetonger och att han haft betydelse även för den svenska litteraturen.⁹⁴

Henry Rider Haggard nämns endast i en lärobok, *Källan. Litteraturhistoria*. Han anges som en av de klassiska äventyrsförfattarna och figurerar under rubriken ”Berättelser från exotiska länder”. Två av Haggards verk nämns, *Kung Salomos skatt* och *Hon*.⁹⁵

Svenska författare

I de undersökta läroböckerna står det betydligt mindre om den svenska 1800-tals populärlitteraturen. Den del av Carl Jonas Almqvists författarskap som kan räknas som populärlitterär och som en del läroböcker tar upp är hans folklivsberättelser. Dessa böcker får oftast inte så stort utrymme i läroböckerna. Det som oftast står om dem är att Almqvist skrev de för folk från de lägre samhällskikten, att de är skrivna på ett enkelt språk med platta karaktärer och att sensmoralen är att man även som fattig kan nå en viss framgång genom hederligt arbete.

I *Litteraturen – epoker och diktare* nämner man också August Blanche (1811-68) som ett exempel på en författare som skrev sensationsartade följetongsromaner. Det påpekas dock att

⁸⁹ Söderblom & Edqvist, s. 308.

⁹⁰ Brodow, Bergström & Nettervik, s. 210.

⁹¹ Stalfelt, s. 204f.

⁹² Brodow & Nettervik, s. 176.

⁹³ Söderblom & Edqvist, s. 239.

⁹⁴ Nordberg & Wittrock, s. 142.

⁹⁵ Kretz, s. 264.

han idag endast lever vidare som stockholmsskildrare.⁹⁶ De författare som läroböckerna skriver om och som vi ska titta lite närmre på Fredrika Bremer (1801-65) och Emelie Flygare-Carlén (1807-92). Det är dock bara en del av Bremers författarskap som kan räknas vara populärlitterär och det är endast denna del som kommer att beröras i undersökningen.

Fredrika Bremer

Fredrika Bremers (1801-65) populärlitterära sida tas upp i 13 av de 23 undersökta böckerna. Följande titlar nämns i läroböckerna, antalet böcker de förekommer i anges i andra spalten.

<i>Grannarna</i>	10
<i>Hemmet</i>	10
<i>Familjen H***</i>	4
<i>Teckningar ur vardagslivet</i>	3
<i>Presidentens döttrar</i>	2
<i>Nina</i>	1

Som tabellen visar är det främst *Grannarna* och *Hemmet* som lyfts fram. I *Källan. Litteraturhistoria* förekommer det ett par fel. För det första kallar de *Familjen H**** endast för *Familjen* och anger att den kom ut (1830), men det borde vara (1830-31). Med endast ett undantag används alltid en moderniserad stavning av titlarna. Det är bara i *Litteraturhistoria* som *Grannarna* får behålla sin originaltitel, *Grannarne*.⁹⁷ I de tre böcker som skriver om *Teckningar ur vardagslivet* är det ingen av böckerna som använder den ursprungliga titeln, *Teckningar utur hvardagslifvet*. Det står i alla böckerna att hon debuterade med dessa 1828, men inget om att denna serie pågick fram till 1831⁹⁸. I *Dialog antiken: Litteraturhistoria* framkommer det inte ens att det inte var en roman. Så även om det är korrekt att den började publiceras 1828 så får man oundvikligen bilden av att det är frågan om en roman.⁹⁹ Man

⁹⁶ Jansson & Levander, s. 211.

⁹⁷ Söderblom & Edqvist, s. 273.

⁹⁸ Madeleine Gustafsson: "Fredrika Bremers väg till vardagslivet" i *Den svenska litteraturen*, red: Lars Lönnroth & Sven Delblanc (Stockholm, 1999 [orig. 1988]) s. 71.

⁹⁹ Widing, Berglund & Schagerström, s. 219.

nämner aldrig *Familjen H**** så det framkommer aldrig att just *Familjen H**** är en samling av dessa teckningar.¹⁰⁰

I alla böckerna beskrivs hennes liv, mer eller mindre utförligt. Man får en känsla av att hon ofta i böckerna får stå som ett exempel över hur kvinnans situation såg ut i början och mitten av 1800-talet. Det påpekas också att hon oftast skrev om kvinnors situation. I *Ekengrens svenska* står det att allt hon skrev ”handlade om kvinnans situation i samhället.”¹⁰¹ Och bland annat *Den levande litteraturen & Litteraturen – epoker och diktare* menar att hennes böcker var viktiga för den kvinnliga frigörelsen.¹⁰²

Bortsett från hennes skildring av kvinnor lyfter läroböckerna också fram att hon var en realist som skildrade den borgerliga miljö som hon själv växt upp i. De berörda verken omnämns ofta som familjeromaner. I *Källan. Litteraturhistoria* kan man läsa att hon lyckades skildra vardagen som ingen annan gjort innan, med trovärdiga repliker och personporträtt.¹⁰³ Den enda bok som uttrycker en reservation gällande hennes personporträtt är *Dikten och vi*, som menar att hennes enda riktigt bra personporträtt är av generalskan Mansfeldt i *Grannarna*.¹⁰⁴

Flertalet av böckerna påpekar också att hon blev internationellt uppmärksam och uppskattad. Ett par av böckerna påpekar också att hon fick Svenska Akademiens stora medalj. Det ges dock olika skäl till varför hon fick detta pris. I *Dialog klassikerna: Litteraturhistoria* ska hon ha fått den för *Teckningar ur vardagslivet*¹⁰⁵ medan *Litteraturhistoria* menar att hon fick den för sina internationella framgångar.¹⁰⁶

En sista sak som är intressant är förklaringen som ges i *Den levande litteraturen och Litteraturen – epoker och diktare* till dessa böckers stora framgång. Det är samma stycke som förekommer i båda böckerna. Förutom att hon att hon skrev om förtryckta kvinnor framför de även dessa skäl:

Att hon nådde sådan framgång berodde också på att hennes berättelser aldrig går utanför ’det lämpligas’ gräns och på att de är fulla av (populär och säljbar) bråte ur den romantiska romantraditionen.¹⁰⁷

¹⁰⁰ Gustafsson, s. 71.

¹⁰¹ Ekengren & Ekengren 2003, s. 23.

¹⁰² Jansson 2004, s. 186, Jansson & Levander, s. 211.

¹⁰³ Kretz, s. 240.

¹⁰⁴ Brodow, Bergström & Nettekvik, s. 235.

¹⁰⁵ Widing, Berglund & Schagerström, s. 219.

¹⁰⁶ Söderblom & Edqvist, s. 274.

¹⁰⁷ Jansson 2004, s. 186 och i Jansson & Levander, s. 211f. Här förekommer det dock ingen parentes runt ”populär och säljbar”.

Emelie Flygare-Carlén

Emelie Flygare-Carlén nämns i 10 av de 23 undersökta böckerna. De verk som nämns av henne är *Rosen på Tistelön*, *Ett köpmanshus i skärgården* och i *Källan: Litteraturhistoria* även *Enslingen Johannisskäret*.¹⁰⁸ Hon får dock inte så mycket uppmärksamhet i alla dessa. I t.ex. *Ekengrens svenska* nämner man bara *Rosen på Tistelön* som ett tips på en ”spännande” bok.¹⁰⁹ En annan bok där hon inte heller får så mycket utrymme, inte mer än ett litet stycke på 7 rader, är *Texter & tankar, Litteraturen, Antiken-1900*. Detta stycke är intressant främst av två anledningar. För det första är det lika mycket utrymme som Carl Jonas Love Almqvist får. Och för det andra skriver författaren om att hon tidigare inte fått något utrymme i läromedel.

[F]örst de senaste åren har hennes böcker börjat uppmärksammas på nytt. Att hon var kvinna och dessutom lärde sig romankonstens berättarknep av utländska kollegor låg henne länge i fatet. Dessutom var hon produktiv och mycket populär i sin samtid.¹¹⁰

Just att hon var väldigt populär under sin samtid är något som tas upp i nästan alla läroböcker. *Källan. Litteraturhistoria* har till och med delen om henne rubriken ”Emelie Flygare-Carlén – en tidig bästsäljare”¹¹¹ och i *Om: Tidevarv* beskrivs hon som i Sverige ”den [...] särklass mest lästa och populära författaren under hela 1800-talet”.¹¹² Tillskillnad från Fredrika Bremer, där läroböckerna oftast påpekade att hon även var populär utanför Sverige, är det inga läroböcker som nämner Flygare-Carlén även var populär utomlands.¹¹³

Hennes böcker beskrivs som skräckromantiska romaner med en realistisk miljöskildring. Flertalet böcker skriver att hennes skildringar av skärgårdslivet i Bohuslän var ett område som inte tidigare tagits upp i svensk litteratur. Tyvärr ställer just Bohuslän till det för vissa läroböcker, som ger den felaktiga bilden av att Flygare-Carlén endast skrev böcker som utspelades på Västkusten.

Flygare-Carlén omnämns även i vissa negativa ordalag. I *Dikt och data* anklagas hon dels för att ha använt medarbetare och beskrivs som en icke originell författare av romantiska och spännande böcker. Hon får dock visst beröm för sina västkustskildringar. Där ”nådde hon en

¹⁰⁸ Kretz, s. 242.

¹⁰⁹ Ekengren & Lorentzson-Ekengren 2003, s. 133.

¹¹⁰ Skoglund 2005, s. 237.

¹¹¹ Kretz, s. 241

¹¹² Eriksson m.fl., s. 241.

¹¹³ Arne Melberg: ”Den melodramatiska berättelsen” i *Den svenska litteraturen*, red: Lars Lönnroth & Sven Delblanc (Stockholm, 1999 [orig. 1988]) s. 65.

åskådlig realism, som bitvis kan erinra om Strindberg.” Det kan även tilläggas att detta är den enda läroboken där hon tituleras ”fru Flygare-Carlén”.¹¹⁴

¹¹⁴ Nordberg & Wittrock, s. 182.

Avslutande diskussion

Undersökningen har visat att läroböckerna skriver en del om populärlitteraturen under 1800-talet. Alla böckerna berör de nya distributions och utgivningssätten som gjorde det möjligt för prosan att växa sig så stark under 1800-talet. Alla böckerna skriver utförligt om Dickens och att han skrev följetonger. Men vi ser också att man kan få helt olika bilder av hans författarskap beroende på vilken bok man läser i. Detta ser man inte minst i hur hans personbeskrivningar behandlas. Man kan lika väl få bilden av att Dickens beskrev människan precis som den är som att hans personer är platta, antingen rakt igenom goda eller onda.

Men även mer grundläggande fakta så som utgivningsår kan vara felaktiga. Utgivningsår ser vi problem med hos bland annat ovannämnda Dickens och då särskilt de verk som är publicerade i följetonger som sträcker sig över mer än ett ord. Här gäller det alltså att som lärare vara medveten om att de som skrivit läroböckerna omöjligen kan vara experter på alla de områden de tar upp. Man måste alltså som lärare ställa sig kritisk till det som står och inse att det som förs fram inte nödvändigtvis är den enda tolkningen av verken som finns. Dessutom vara medveten om att det är fullt möjligt att det förekommer rena faktafel.

När det gäller den utländska litteraturen så är det väldigt många olika författare som finns i läroböckerna. Men man måste ha en sak klart för sig att långt ifrån alla läroböcker skriver om alla de nämnda författarna. Att Eugène Sue och Henry Rider Haggard inte nämns i mer än en eller två böcker är kanske inte så märkligt, men att en författare som Arthur Conan Doyle som är en portalfigur i deckargenren, en av dagens mest populär genre, inte bara hos vuxna utan även bland ungdomar, inte nämns i mer än fyra av böckerna kan knappast tyda på något annat än att deckaren har en väldigt låg status i skolan. Ännu värre då att hans böcker om Sherlock Holmes närmast beskrivs rent parodiskt i *Dikten och vi*.¹¹⁵

Det är också värt att notera att de flesta av de populärlitterära författarna får mycket lite utrymme. Arthur Conan Doyle får i *Dikt och data*¹¹⁶ och *Dialog antiken: Litteraturhistoria*¹¹⁷ inte mer än ett par rader, James Fenimore Cooper får som mest ca. halv sida men lika ofta endast ett stycke och i 5 av de 8 böcker där Robert Louis Stevenson nämns får han inte mer än en mening eller nämns endast i en bildtext. Oavsett vilken bok man läser får man ingen ingående bild av hur populärlitterära genrer som äventyrsberättelsen eller deckaren växte fram.

¹¹⁵ Brodow, Bergström & Nettekvik, s. 210.

¹¹⁶ Nordberg & Wittrock, s. 170

¹¹⁷ Widing, Berglund & Schagerström, s. 201.

När det gäller de svenska populärlitterära författarna är det inte många som nämns. Och en av 1800-talets mest sålda och även i modern tid fortsatt populära författarinnor får inte mycket uppmärksamhet. Emelie Flygare-Carlén tas bara upp i 10 av böckerna, och i flera av de böckerna får hon inte fler än några rader. För även om det känns uppfriskande att Svante Skoglund¹¹⁸ faktiskt gör sina läsare uppmärksamma på att en av sin samtids största författare närmast skrivits ur litteraturhistorien kan man ju undra varför han själv inte kan ge henne mer utrymme än ett kort litet stycke.

En annan sak som framkommit i undersökningen är att det faktiskt inte är någon större skillnad i vad de gamla och nya läroböckerna skriver. Det som märkts är att vissa av de nya böckerna faktiskt är ganska korta och detta får ofta konsekvensen att ett mindre antal författare tas upp. De som försvinner är författare som skrev populärlitteratur, inte August Strindberg.

Om det nu inte förekommer någon skillnad mellan vad nya och gamla läroböcker skriver om 1800-talets populärlitteratur borde väl de båda läroplanerna som varit i bruk under de perioder som böckerna tillkommit vara snarlika i sin inställning till populärlitteratur. Detta verkar dock inte vara fallet. Varken *Lgy 70* eller *Lpf 94* skriver explicit om populärlitteratur. Däremot skriver båda om att elever ska tillgodogöra sig kunskaper om litteraturens historia och utveckling.

I *Lgy 70* är det två olika kursplaner i svenska, en för 3- och 4-åriga linjer och en för 2-åriga linjer. I mål för svenskämnet för de 3- och 4-åriga linjer står följande;

Skaffa sig förtrogenhet med den nordiska, främst den svenska, litteraturen och dess historiska samt viss beläsenhet i utomnordisk litteratur och kännedom om världslitteraturens viktigaste epoker och några av dess mest betydande verk¹¹⁹

Under rubriken "Litteraturstudium" ska man för perioden 1750 till 1880 läsa verk "av sådana författare som haft särskild betydelse från idéhistorisk synpunkt eller som bidragit till att utforma vår litterära kultur"¹²⁰. Detta verkar dock inte i omfatta populärlitteraturen. När det sedan ges exempel för författare som kan behandlas är dessa i princip bara författare som tillhör den "höga" litteraturen. Det enda undantaget är Charles Dickens och Mark Twain¹²¹. Detta intryck förstärks ytterligare om man tittar i det planeringssupplement som utkommit till *Lgy 70*. De författare som nämns i samband med att man ska gå igenom det moderna

¹¹⁸ Skoglund 2005, s. 237.

¹¹⁹ Skolöverstyrelsen: *Lgy 70 Supplement II. 3- och 4-åriga linjer* (Stockholm, 1970) s. 240.

¹²⁰ *Ibid.* s. 241.

¹²¹ *Ibid.* s. 241.

genombrottet det planeringssupplement som utgivits i samband med *Lgy 70* är bland annat Dostojevskij, Zola, Whitman, Strindberg och Rydberg¹²². Förutom Dickens nämns inga populärlitterära författare i delen om de 3- och 4-åriga linjerna.

För de 2-åriga linjerna ligger det mesta fokuset på att eleverna ska få en kunskap om ”olika miljöer, människor och problem” samt att den behandlade litteraturen ”främjar den personliga utvecklingen”¹²³. I kommentarerna till kursplanen lämnas det utrymme för en tolkning som öppnar upp för användning av populärlitteratur i svenskundervisningen. Dels står det att man bör uppmärksamma deras ”läsning under fritiden” samt att ”litteratur av enklare slag kan utnyttjas”¹²⁴, vilket i det här sammanhanget rimligtvis borde syfta på populärlitterära verk. Även om det står att de inte ska någon regelrätt litteraturhistorisk undervisning står det att eleverna ”[n]ågon gång bör [...] få tillfälle att mera sammanhängande fördjupa sig i någon del av litteraturen”¹²⁵. Denna del bör vara något som eleverna är intresserade av och kan röra till exempel ett författarskap, en epok eller en genre.

I *Lpf 94* och de tillhörande kursplanerna är det främst två saker som lyfts fram som är intressanta i den här uppsatsen. Både i *Lpf 94*¹²⁶ och i kursplanen för svenska¹²⁷ få kunskaper om det svenska och västerländska kulturarvet. Eleverna ska också ”få möjlighet att utveckla en beläsenhet i centrala svenska, nordiska och internationella verk och att tillägna sig kunskap om författarskap, epoker och idéströmningar i kulturer från olika tider”¹²⁸.

I kursplanen för svenska för de 3- och 4-åriga programmen i *Lgy 70* att det litteraturhistoriska stoffet som bör presenteras för eleverna är den klassiska kanoniserade litteraturen. Enda populärlitterära författaren som nämns är Dickens, så det är inte så konstigt att han därmed nämns i samtliga läroböcker som är utgivna under perioden då *Lgy 70* var i bruk. När det gäller kursplanen för de 2-åriga programmen så fanns möjligheten att fördjupa sig i ett par populärlitterära genrer, om det är sådant som intresserade eleverna. Läroböckerna kan dock inte erbjuda någon djupdykning i någon sådan populärlitterär genres historik. De delar som berör t.ex. äventyrsromans författare är helt enkelt för korta. T.ex. *Dikt och data* skriver

¹²² *Lgy 70 Supplement III. Planeringssupplement språkämnena Svenska, Engelska, Franska, Tyska*, s. 51.

¹²³ *Lgy 70 Supplement II. 2-årig Ek, So och Te linje* (Stockholm, 1970) s. 142.

¹²⁴ *Ibid.* s. 151.

¹²⁵ *Ibid.* s. 151.

¹²⁶ *Lpf 94*, s. 10.

¹²⁷ Skolverket: *Kursplan för Svenska 2000*

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=15.01.2009>

¹²⁸ *Ibid.*

visserligen om James Fenimore Cooper, Alexandre Dumas d.ä. och Eugène Sue¹²⁹. Men då alla dessa tre författare behandlas i så pass korta stycken kan den på sin höjd fungera som en hjälp för eleverna få en kortfattad historik att utgå ifrån. En så pass populär genre som deckaren går knappast heller att fördjupa sig. Edgar Alan Poe tas visserligen upp i samtliga böcker utgivna innan 1994 men hans efterföljare Arthur Conan Doyle är endast undantagsvis representerad i läroböckerna. Om man som lärare dessutom skulle använda sig av *Dikten och vi* får man en närmast förlöjligande bild av Doyles Sherlock Holmes-berättelser.¹³⁰

I *Lpf 94* och medföljande kursplaner skall man som lärare ge eleverna en inblick i det svenska och västerländska kulturarvet. Vad detta kulturarv är preciseras inte närmre. Läroboksförfattarna verkar i alla fall vara inställda på att det är samma kanoniserade litteratur som lyftes fram i *Lgy 70*. Det är ingen skillnad mellan de läroböcker som gavs ut innan och de som gavs ut efter 1994. Magnus Persson diskuterar i kapitlet "Kulturella värderingar" i *Skolan och de kulturella förändringarna* att skolan länge uppehållit tanken om en "hög", bra litteratur och en "låg", dålig litteratur¹³¹. Denna värdering lever i allra högsta grad kvar i läroböckerna när kulturarvet fortsätter att bestå av samma kanoniserade litteratur som alltid har beskrivits som hög eller fin. För när man inte skriver om en av deckarnas viktigaste författare, Arthur Conan Doyle, så värderar man ju deckargenre som så pass lite värd, att den inte förtjänar ett utrymme i skolan.

¹²⁹ Nordberg & Wittrock, s.170, 142.

¹³⁰ Brodow, Bergström & Nettervik, s. 210.

¹³¹ Andersson, Persson & Thavenius, s. 119.

Referenslista

Tryckt material

- Andersson, Lars Gustaf, Persson, Magnus & Thavenius, Jan: *Skolan och de kulturella förändringar* (Lund, 1999)
- Berglund, Lars, Widing, Dick & Schagerström, Lena: *Dialog antiken: Litteraturhistoria* (Stockholm, 2001)
- Bergström, Börje , Brodow, Bengt & Nettervik, Ingrid: *Dikten och vi. Litteraturhistoria för gymnasieskolans teoretiska linjer* (Malmö, 1991 [orig. 1987])
- Boëthius, Ulf: ”Populärlitteraturen – finns den?” i *Brott, kärlek, äventyr: texter om populärlitteratur*, red.: Dag Hedman (Lund, 1995)
- Bok-och-webb. Svenska B*, red.: Christina Månborg (Göteborg, 2005)
- Bonniers författarlexikon över utländska författare*, red.: Knud Michelsen & Hans-Erik Johannesson (Stockholm, 2002)
- Brodow, Bengt & Nettervik, Ingrid: *Möt litteraturen* (Malmö, 2008 [orig. 1998])
- Danielsson, Anita & Siljeholm, Ulla: *Språk, litteratur & samhälle* (Stockholm, 1997)
- Danielsson, Anita & Siljeholm, Ulla: *Svenska i tiden. Lärobok B grön* (Stockholm, 2003)
- Danielsson, Anita & Siljeholm, Ulla: *Svenska i tiden. Lärobok B röd* (Stockholm, 2003)
- Ekengren, Hans-Eric & Lorentzson-Ekengren, Brita: *Ekengrens svenska. Litteraturbok 2* (Stockholm, 2003)
- Ekengren, Hans-Eric & Lorentzson-Ekengren, Brita: *Litteraturbok 2. För gymnasieskolans yrkesförberedande program* (Stockholm, 1993)
- Ericsson, Leif, Green, Maria & Lundfall, Christer: *Tidervarv. Litteratur B* (Stockholm, 2004)
- Gustafsson, Madeleine: ”Fredrika Bremers väg till vardagslivet” i *Den svenska litteraturen*, red: Lönnroth, Lars & Delblanc, Sven (Stockholm, 1999 [orig. 1988])
- Jansson, Ulf: *Den levande litteraturen* (Stockholm, 2004 [orig. 1995])
- Jansson, Ulf: *Litteraturen lever. Antiken – 1914* (Stockholm, 2005)
- Jansson, Ulf & Levander, Martin: *Litteraturen – epoker och diktare* (Stockholm, 2006 [orig. 1989])

Kretz, Anita: *Källan. Litteraturhistoria* (Stockholm, 1998)

Liliengren, Ella: *Litteraturen i tiden* (Solna, 1987)

Nordberg, Olof & Wittrock, Ulf: *Dikt och data. Litteraturhistoria för gymnasieskolan* (Lund, 1977)

Olsson, Bernt & Algulin, Ingemar: *Litteraturens historia i världen* (Stockholm, 2005)

Persson, Magnus: "Populärkultur i skolan: Traditioner och perspektiv" i *Populärkulturen och skolan*, red.: Magnus Persson (Lund, 2000)

Rydén m.fl.: *Litteraturhistoria* (Stockholm, 1986)

Rydén m.fl.: *Litteraturorientering* (Stockholm, 1995 [orig. 1977])

Rydén, Hugo, Stenhagen, Gunnar & Widing, Dick: *Litteraturen genom tiderna* (Stockholm, 1982)

Skoglund, Svante: *Svenska Timmar. Litteraturen* (Malmö, 1999 [orig. 1991])

Skoglund, Svante: *Texter & tankar. Litteraturen antiken-1900* (Malmö, 2007 [orig. 1997])

Skolverket: *Lpf 94* (Stockholm, 1994)

Skolöverstyrelsen: *Lgy 70 supplement II. 2-årig linje Ek, So och Te linje* (Stockholm, 1970)

Skolöverstyrelsen: *Lgy 70 supplement II. 3- och 4-åriga linjer* (Stockholm, 1970)

Skolöverstyrelsen: *Lgy 70 supplement III. Planeringssupplement språkämnerna Svenska, Engelska, Franska, Tyska* (Stockholm, 1970)

Stalfelt, Sven Olov: *Litterära vägar* (Stockholm, 1999)

Söderblom, Inga & Edqvist, Sven-Gustaf: *Litteraturhistoria. Lärobok för gymnasiet* (Stockholm, 1992 [orig. 1990])

Otryckt material

Nationalencyklopedin om populärlitteratur: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/artikel/1569136>
[20.12.2008](http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/artikel/1569136)

Kursplan i svenska 2000:

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=> 15.01.2009